

Voitaisiinko alkoholipolitiikassa oppia historiasta?

Kun olen sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehenä nelisen vuotta valmistellut alkoholi-asioita, Matti Peltosen kirjoitus ”Auttaisiko uusi ryhtiilike?” (YP 3/2006) antoi minulle ajattelun aihetta. Peltosen lopettaa analyysiin, jonka mukaan olemme 1960-luvun lopulta lähtien pysyneet visioimaan vain erilaisia alkoholipolitiikan lisääntyvän vapautuksen muotoja. Samanaikaisesti alkoholin saatavuuden vapauttamisen eetoksen rinnalla on jo pidemmän aikaa kuljettu lapsenomaista uskoa ryhtiä valistusliikkeeseen, jonka on ollut määrä korjata kulutuksen kasvun jälkiä.

Historiantutkijat voivat joskus vetää ihmetellen yhteen myös viime vuosien tapahtumia. Kuten alkoholipolitiikalle on ominaista, monet yhteiskunnalliset intressit ja päätökset näyttävät olleen suloisesti ristiriidassa keskenään. Nostan esiin kaksi merkittävintä päätöstä, jotka hallitus teki viikon välein.

Hallituksen esitys eduskunnalle alkoholiverojen alentamiseksi annettiin 3.10.2003. Alkoholin tarjonnan oli määrä lisääntyä päätöksen seurauksena valtavasti ja hallitus arvioikin alkoholiehtoisten kuolemien lisääntyvän noin 600:lla vuonna 2005.

Jo seuraavalla viikolla eli 9.10.2003 hallitus julkisti maan historian ensimmäisen alkoholipolitiikan linjauksia koskevan

valtioneuvoston periaatepäätöksen. Hallitus asetti itselleen yksiselitteiset tavoitteet alkoholin aiheuttamien haittojen vähentämisestä vuoteen 2007 mennessä. Hallitus lupasi myös seurata asettamansa Alkoholiohjelman tavoitteiden toteutumista mm. alkoholiehtoisten kuolemien määrän avulla.

Miten nämä viikon välein tehdyt päätökset voidaan selittää?

Voisi olla kiehtovaa esittää, että alkoholipolitiikassa tapahtui merkittäviä muutoksia tuon syksyisen viikon aikana. Alkoholiveroa koskeva päätös olisi näin ollut vapaamielisen ajan viimeinen kouristuksenomainen voimannäyte, mutta jo seuraavalla viikolla alkoholihaittoista huolta kantava linja olisi voitanut.

Hallitus on myös tämän jälkeen tehnyt useita periaatteellisesti tärkeitä päätöksiä alkoholin saatavuuden rajoittamiseksi. Kaupan selonteossa keväällä 2006 hallituksen kanta viinin myynnin vapauttamista vastaan oli poikkeuksellisen jyrkkä. Samoihin aikoihin hallitus päätti muun muassa alkoholin myyntiaikojen ja mainonnan rajoittamisesta sekä varoitusmerkinnöistä alkoholipulloihin. Moista ei ole tapahtunut vuosikymmeniin.

On toisaalta mahdollista esittää näkökohtia myös ns. kaksoisstrategian puolesta. Alkoholiveron alentaminen näyttäisi siten

edelleen alkoholipolitiikan valtavirran vääjäämättömän suunnan. Kaikki muu olisikin näin vain välttämätöntä ”savuverhoa”, jolla näytettäisiin ulospäin, että haitoista ollaan huolissaan. On yleisesti tiedossa, että alkoholin hinnan roima alentaminen lisää kulutusta ja haittoja niin, ettei korjausta ole luvassa muilla keinoilla.

Joku saattaisi jopa analysoida sitä kylmäkiskoista tapaa, jolla yhteiskuntapolitiikassa on yleisesti suhtauduttu EU-jäsenyydestä johtuvaan alkoholiehtoisten kuolemien lisääntymiseen. Satojen ihmisten lisääminen kuolinsyytilastoihin on yli kymmenen vuoden ajan esitetty ”oheisvahinkona”, joka syntyy tahattomasti, mutta väistämättä jonkin suuremman ja tärkeämmän toimen toteuttamisen yhteydessä. Uhreihin viitataan edelleen vuonna 2006 tavalla, jota voisi verrata Vietnamin sodassa käyttöön otettuun eufemistiseen sotilastermiin ”collateral damage”. Lienee kuitenkin poikkeuksellista – jopa maailmanhistoriallista –, että uhrit ovat tässä tapauksessa demokraattisen yhteiskunnan omia kansalaisia. Tosin, kun Suomelta puuttuivat kaikki vaihtoehdot, vahinkoon joutaneita päätöksiäkään ei ole olemassa. Vai onko?

1990-luvulta lähtien Suomen EU-jäsenyys on todella tarjonnut ”eurooppalaisen alkoholi-

politiikan” liputtajille voimakkaan myötävinnan. Tietoisetkin poliittiset valinnat – esimerkiksi päätökset hyväksyä alkoholin matkustajatuonnin vapauttaminen sekä oman liittymisen yhteydessä että Viron jäsenyyden yhteydessä – on perusteltu ajopuomaisesti. On ollut helpompi esittää vaikka laskiämpäriä virran vietävänä kuin altistaa päätöksensä arvokeskustelulle.

Väittäisin kuitenkin, että alkoholin saatavuuden rajoittamiseen perustuva alkoholipolitiikka on nyt aidosti vahvistumassa.

Tyhjiä tynnyreitä rummuttava vapauttamisen eetos on sitenkin meillä viime vuosina heikentynyt ja tilalle on tullut aitoa huolta ihmisten hyvinvoinnista. Käännä ei tosin tapahtunut lokakuussa 2003. Tarvitsimme ehkä kriisinomaisen herätyksen vuosina 2004 ja 2005, jotta muutos kansallisen ajattelun valtavirrassa oli mahdollinen. Myönnän, että olemme nyt uudessa toimintaympäristössä, jossa ristiriitaiset intressit osuvat alkoholipolitiikkaamme aiempaa kovemmin. Mielipidemittaukset, kansalaisjärjestöjen herää-

minen, Alkon johdon asenteet, keskustelu eduskunnassa ja hallituksen viimeaikaiset päätökset osoittavat kuitenkin kaikki samaan suuntaan.

Vain yksi vielä puuttuu. Suomi tavoittelee puheenjohtajuuskaudellaan viinan ja oluen minimiverokantojen korottamista EU:ssa. Puheenjohtaja voisi ehkä tässä näyttää esimerkkiä muille. Oheishyötynä saisimme lisää verotuloja, alkoholin kulutus kääntyisi laskuun ja alkoholihaitat ja -kuolemat vähenisivät.

ISMO TUOMINEN